

איזהו נשך פרק חמישי בבא מציעא

סא.

עין משפט
נר מצוה

ד א מיי פ"ד מהלכות
מלוה הלכה א ב:
ה ב מיי פ"ד מהל'
שכירות הלכה ב סמג
לאוין קפא טו"ע ח"מ
סי' שלט סעי' ב:

תורה אור השלם

1 לא תשיך לאחריך נשך
בספ נשך אבל נשך כל
דבר אשר ישר:
דברים כג כ
2 לא תעשוק שכיר עני
ואביון מאחריך או מגרף
אשר בארץ בשעריך:
דברים כד יד

משמע פרק נערה (כתובות דף מו. ושם
ד"ה אחי) דקמ"י רבי יהודה אומר
אינו חייב עד שישכור דאחיה
(י' שומא שומא) בעי ר' ירמיה שכרם
בקרקע מהו או פחות מ"פ מהו
ואי שייך רבית בקרקע או פחות
מ"פ מאי בעי אלא ודאי פטור
ובעי כיון דגמר מרבית מה להלן
פטור אף כן פטור א"ד לא והדאמר
בערכין (דף נא. ושם) גבי בתי ערי
חומה רבית גמורה היא והמורה
המירה התם הלוה מעות על הקרקע
אכל קרקע בקרקע אפשר דשרי
מן המורה:

קרי ביה כספך לא תתן בנשך
ובמרבית. וה"נ כפ"ק דע"ז

(דף כ. ושם ד"ה אחד) ופרק כל שעה
(פסחים דף כא. ושם ד"ה ליתב) ופרק
כל הבשר (חולין דף קד. ושם ד"ה או)
לגר אשר בשעריך תתנה ואכלה או
מכור לנכרי ודריש לגר תתנה ומכור
תתנה ומכור לנכרי ואפילו מאן
דפליג היינו משום דכתיב או לחלק
וא"ת כפ"ק דקדושין (דף לב. ושם)
לא צעו רבנן למדרש כר' יוסי הגלילי
מפני שביה תקום והדרת תקום
והדרת פני זקן וי"ל משום דלאזן מפני
מיושז אוהדרת ולא תקום אפני זקן
והא דאמר התם ורבנן אי כתיב
מפני שביה תקום והדרת תקום
והדרת פני זקן כדקאמרת היינו משום

אם אינו ענין לנשך כסף שכבר נאמר לא תשיך. פי' אפילו אי
לא כתב אלא לא תשיך לאחריך כסף אולם הוא ידעין נשך
בכסף ואולם ואי כתב לא תשיך לאחריך נשך כסף אולם הוא ידעין
נמי רבית כסף ואולם באם אינו ענין ונשך אולם אחי לג"ש ונשך
כל דבר אחי לאוקמי נשך במלוה
באם אינו ענין ללוה והוא ג"ש מופנה
משני דדים והיינו דקאמר בסמוך
מה ליה לא חלקת בו ביה כספך כו' דהכל
כתב בלוה ובי קאמר נשך באוכל
מנין ת"ל נשך אולם לאו מנשך מפיק
אלא מאוכל גרידא דקאי אלא תשיך
וה"ק ת"ל נשך אולם בלוה ובג"ש
מפיק ליה במלוה וא"ת כיון דכתיב
כל דבר אפילו לרבות ענין ואצטנ
א"כ כסף אולם למה לי וא"ל למדרש
כלל ופרט וכלל לא תשיך כלל כסף
אולם פרט כל דבר חזר וכלל מה
הפרט מפורש דבר המטלטל וגופו
ממון כו' ילאו קרקעות שאין מטלטלין
ויאל פחות מ"פ שאינו ממון וכן

משמע פרק נערה (כתובות דף מו. ושם
ד"ה אחי) דקמ"י רבי יהודה אומר
אינו חייב עד שישכור דאחיה
(י' שומא שומא) בעי ר' ירמיה שכרם
בקרקע מהו או פחות מ"פ מהו
ואי שייך רבית בקרקע או פחות
מ"פ מאי בעי אלא ודאי פטור
ובעי כיון דגמר מרבית מה להלן
פטור אף כן פטור א"ד לא והדאמר
בערכין (דף נא. ושם) גבי בתי ערי
חומה רבית גמורה היא והמורה
המירה התם הלוה מעות על הקרקע
אכל קרקע בקרקע אפשר דשרי
מן המורה:

קרי ביה כספך לא תתן בנשך
ובמרבית. וה"נ כפ"ק דע"ז

(דף כ. ושם ד"ה אחד) ופרק כל שעה
(פסחים דף כא. ושם ד"ה ליתב) ופרק
כל הבשר (חולין דף קד. ושם ד"ה או)
לגר אשר בשעריך תתנה ואכלה או
מכור לנכרי ודריש לגר תתנה ומכור
תתנה ומכור לנכרי ואפילו מאן
דפליג היינו משום דכתיב או לחלק
וא"ת כפ"ק דקדושין (דף לב. ושם)
לא צעו רבנן למדרש כר' יוסי הגלילי
מפני שביה תקום והדרת תקום
והדרת פני זקן וי"ל משום דלאזן מפני
מיושז אוהדרת ולא תקום אפני זקן
והא דאמר התם ורבנן אי כתיב
מפני שביה תקום והדרת תקום
והדרת פני זקן כדקאמרת היינו משום

דלא על כרחך אמרת הכי והא דאמר בפרק הוצילו לו (יומא דף נב. ושם ד"ה שאת) ה' מקראות אין להם הכרע שאת ארור מחר
משוקדים וקס ולא אמר דקאי אלעיל ואלרע היינו משום דהכא כיון דקאי על כרחך נשך כספך אמרת ה"ה ארצית וכיון דקאי רבית
אאול כמון כן נשך קאי אאול וכן תתנה כן אכל הך חמש דלמא לא קיימי אלא אלעיל לנא או אלרע וא"ת התניא פרק שני דזבחים
(דף נד.) ולקח הכהן מן הדם באצבעו ונתן קבל או זרק בשמאל פסול ור"ש סבר קבל בשמאל כשר ואמר אביי טעם דר"ש דקבר
דקרא דאצבעו דמשמע ימין לא קאי אלא אונתן דלאחריו ולא אולקח דלפניו ולתנא קמא קאי אחריויהו והשתא מאי שגא מהנך ה' דאין
להם הכרע וי"ל דהתם פשטיה דקרא משמע דקאי אולקח מ"מ סבר תנא קמא דקאי נמי אונתן דכתיב קרא אחריונה ולקח מדם
הפר ונתן על קרנות המזבח באצבעו דהתם קאי באצבע אנתניה וילמד סתום מן המפורש והיינו נמי טעמא דר"ש:

גזירה שיהא לא צריך. וא"ת קרא למה לי וי"ל דאין שום אריכות לשון בפסוק אלא שסמך נשך ומרבית זה לזה: אמרי הכי נמי.
וא"ת והא אין מזהירין מן הדין וי"ל דגזל לאו היתק לעשה הוא כדאמרין פרק שילות הקן (חולין קמא.) ומטעם דאין מזהירין
מן הדין הוה מצי למימר לעיל דלא ילפי מהדדי אלא דעדיפא קאמר דאפילו מדינא לא אחי: אמרי דגזל אמה ל' אבובש שבר
שכיר. וא"ת ולוקמיה בגזל גופיה ובגזל עבדים דלא אחי מרבית ואונאה דאין אונאה לעבדים דקאמר לעיל (דף נז.) דהא קרקע אינה
גזולה אינו מן המקרא. אלא משום דאי אפשר לזוה ממקומה אכל עבדי דניידי אע"ג דהוקשו לקרקעות יעבור בלא תגזול:

לעבור ע"ז בשני צאיו. וא"ת ולוקמיה בגזל גופיה ולעבור עליו בשני לאוין וי"ל משום דלא לקי אלאו דגזל משום דניתק לעשה
אכל כי מוקמין אכובש שבר שכי בלאם אינו ענין לקי שפיר וא"ת לקמן בהמקבל (דף קא.) אמרינן דגזל הכעני מותר
ודריש רעך ולא כעני ותיידי דאי כתב גזל דלא טרח פירוש דשמא נפלו צירושא או מציאה או מתנה אכל שבר שכי דטרח כעני נמי
אסור והשתא הא מוקמין הכא האי לא תעשוק את רעך ולא תגזול כולה קרא בעשוק שבר שכי וי"ל דדריש מדקמין רעך ללא
תגזול ואפקה בלשון גזילה למימר דגזל הכעני שרי וא"ת והיינו ס"ד למימר דגזל הכעני אסור דאזכרין קרא למעוטי הלא בישראל
גופיה לא ידענא גזל אלא מרבית ואונאה ורבית שרי בכעני דכתיב לנכרי תשיך ואונאה נמי דכתיב עמיתך ודרשינן לעיל (דף
נז.) עם שאתך בתורה [ובמלות] וי"ל דהוה אסרינן גזל הכעני מואכלת את כל העמים דדרשינן מהתם בהגזל בתרא (ב"ק דף
קכ.) שגזל הכעני אסור דדוקא בזמן שהם מפורשים צידך שרי קרא:

רבית כספך מנין. שעובר אף בלאו שני של רבית: ס"ל. בלוה
נשך כסף. אם אינו ענין לגופו לחייבו על לאו של נשך שהרי כבר
נאמר בראש המקרא לא תשיך ובסופו נאמר כל דבר אשר ישר
תנהו ענין לרבית כסף והשתא דשמעין מלא תשיך צין כסף וצין

אוכל אימרו תרוייהו נשך כסף ונשך
אוכל לחייב את הלוה על לאו של
רבית על שניהן א: אין לי. שעובר
על שני לאוין צין בכסף וצין באוכל
אלא לזה: רבינא אמר לא נשך
באוכל ולא רבית כספך צריכי קרא.
למימאר במלוה מן הלוה דבגופו כתיבי
כדמפרש ואזיל: דקאמרת. נשך
קאי בכסף ומרבית באוכל: והא
תנא נאמר נאמר קאמר. ומגורה
שזה נפקא ליה והיינו פליג אמורא
אתנא ואמר דמגופיה יליף: הכי קאמר
תנא אינו לא נאמר קרא. דרך
השגמה לשניהם אע"פ כן הייתי לומדו
בגזירה שזה והשתא גזירה שזה לא
צריך להבי: למה לי לאו צריכיה לאו
בגזל כו'. ילמדו זה מזה שצבולן
סמקון ממון שמסחר את חבירו:
דאפילו בלוה אמר רחמנא. וגור
עליו שלא יתנונו ואיכא למימר חידוש
הוא שחידשה תורה צו ולא שאסר
לחסר את חבירו דדרך אחרת דהא
אזהרת ליה לאו משום דמחסר הוא:
מה להנך דלא מדעיה. אונאה לא
ידעי ציה גזל על כרחיה שקל: תאמר
צריכיה דמדעיה. נתן לו: שכן אין
דרך מקח וממכר. תאמר באונאה
שהיא דרך מקח וממכר ויש בני אדם
שצריכין לחפץ וקונין ביותר משווי:
לא נכסו בגזל וסיתי מהנך. דכי
פרכת מה לרבית שכן חידוש תאמר
בגזל אונאה תוכיח מה לאונאה שכן
לא ידע דמחיל תאמר בגזל ידע
ואיכא למימר דמייאש ומחיל רבית
תוכיח וחזר הדין הלא הוה שגהן
שמחסרו ממון אף אי אציא גזל:
לכוש שבר שכי. דלא מטא לידיה
ולא מחסר ליה:

הגהות הב"ח
(א) נב' ואכלך לא תתן
במרבית כדקאמרת:

גליון הש"ס
תוס' ד"ה גזירה וכו'
וא"ת קרא למה לי. עין
נדרים ד' ג ע"א ברין ד"ה
לגזול נדר [וע"ע מל"ט
פ"ד מהל' מלוה וזה ה"א
ד"ה גרסין בפ"ק].

הגהות הגר"א
[א] תוס' ד"ה אס. וי"ל
למדרש כו'. יצ"ו ורשב"א
חולק:

ובעניינא
תוכיח מה לאונאה שכן לא ידע
ומחיל רבית תוכיח וחזר הדין לא ראי
זה כראי זה ולא ראי זה כראי זה הצד
השוה שבהן שכן גזולו אף אני
אביא גזל אמרי הכי נמי אלא לאו
בגזל למה לי לכובש שבר שכיר כובש
שכיר שכיר בהדיא כתיב ביה לא
תעשוק שכיר עני ואביון דלעבור
עליו בשני לאוין דבר הלמד מעניינו
ולא מחסר ליה:

דלא על כרחך אמרת הכי והא דאמר בפרק הוצילו לו (יומא דף נב. ושם ד"ה שאת) ה' מקראות אין להם הכרע שאת ארור מחר
משוקדים וקס ולא אמר דקאי אלעיל ואלרע היינו משום דהכא כיון דקאי על כרחך נשך כספך אמרת ה"ה ארצית וכיון דקאי רבית
אאול כמון כן נשך קאי אאול וכן תתנה כן אכל הך חמש דלמא לא קיימי אלא אלעיל לנא או אלרע וא"ת התניא פרק שני דזבחים
(דף נד.) ולקח הכהן מן הדם באצבעו ונתן קבל או זרק בשמאל פסול ור"ש סבר קבל בשמאל כשר ואמר אביי טעם דר"ש דקבר
דקרא דאצבעו דמשמע ימין לא קאי אלא אונתן דלאחריו ולא אולקח דלפניו ולתנא קמא קאי אחריויהו והשתא מאי שגא מהנך ה' דאין
להם הכרע וי"ל דהתם פשטיה דקרא משמע דקאי אולקח מ"מ סבר תנא קמא דקאי נמי אונתן דכתיב קרא אחריונה ולקח מדם
הפר ונתן על קרנות המזבח באצבעו דהתם קאי באצבע אנתניה וילמד סתום מן המפורש והיינו נמי טעמא דר"ש: